

**J.F. Kennedylaan 12, Sterrebeek (gemeente
Zaventem)**

Programma van Maatregelen

Auteur:

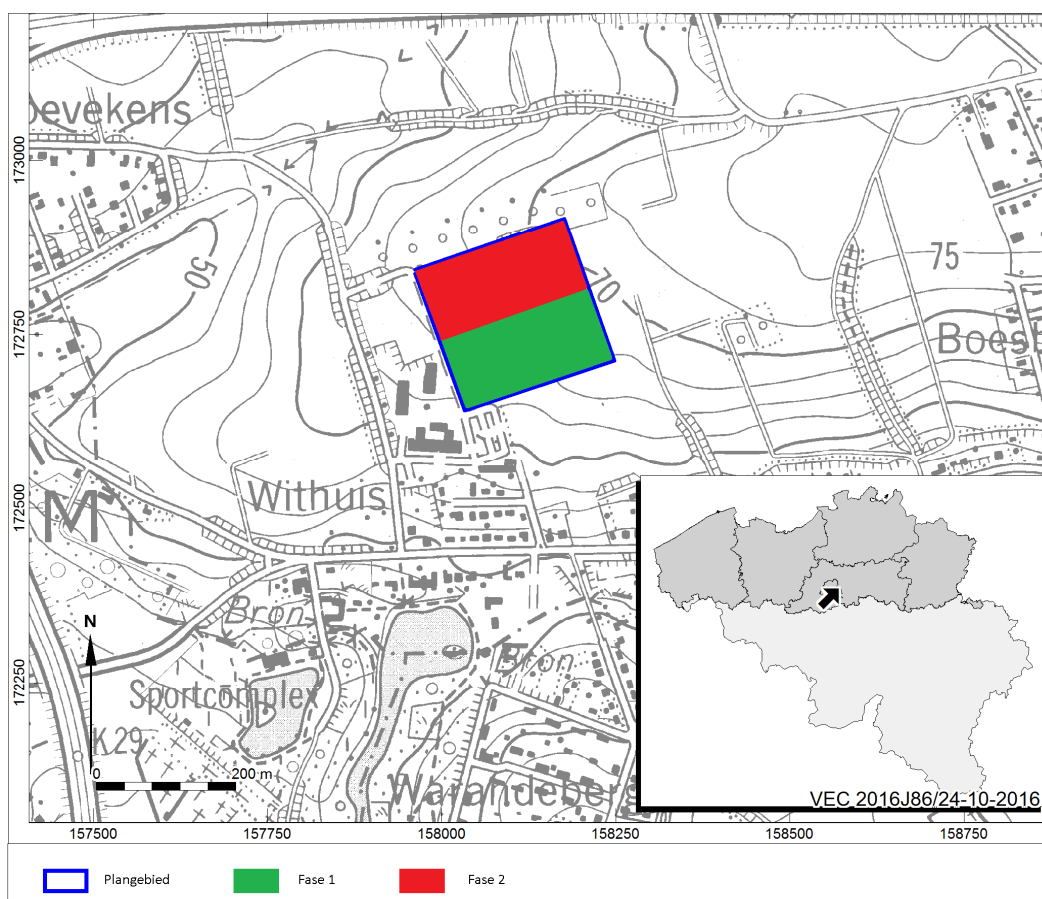
D. Van den Notelaer

Autorisatie:

P.L.M Hazen (OE/ERK/Archeoloog/2015/00072)

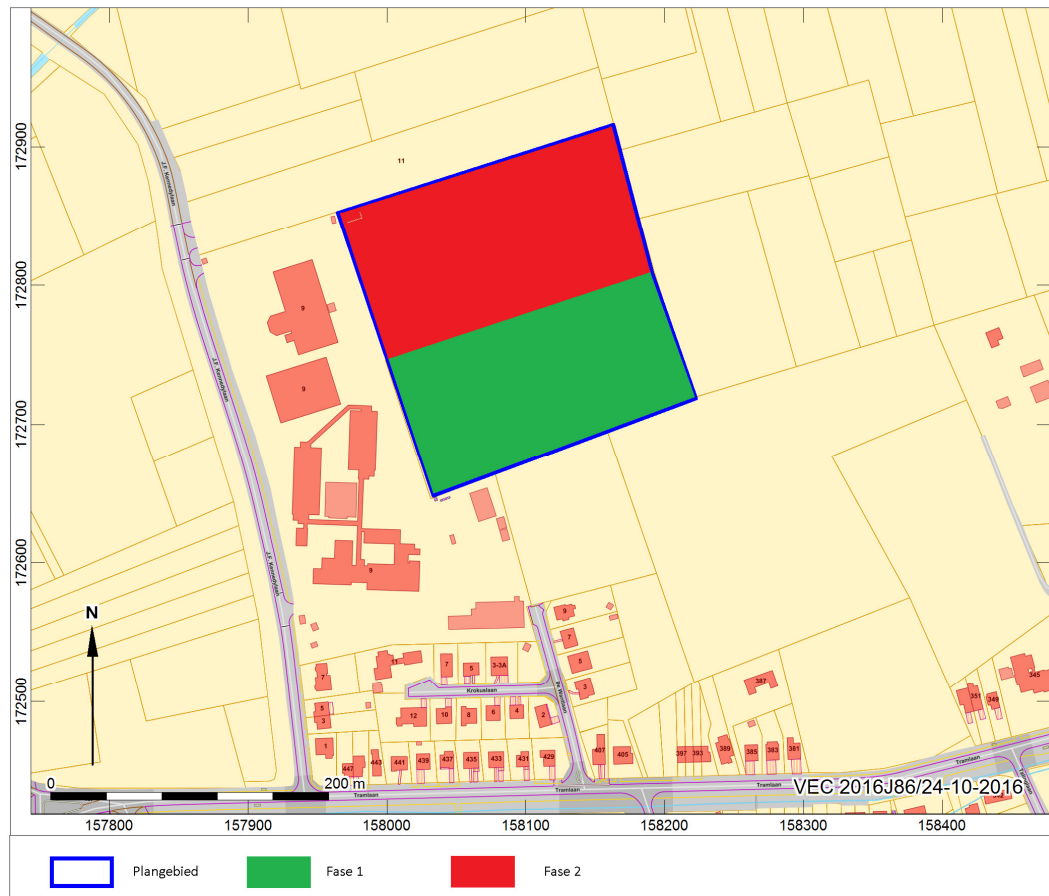
1 Inleiding

Het Vlaams Erfgoed Centrum heeft in oktober 2016 een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie J.F. Kennedylaan 12 te Sterrebeek (afb. 1).¹ Aanvullend is een landschappelijk bodemonderzoek (prospectie zonder ingreep in de bodem) en een proefsleuvenonderzoek (prospectie met ingreep in de bodem) uitgevoerd. Het onderzoek is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen bouw van een school met parking, een sportveld en twee tennisvelden voor de Brussels American School (BAS) in Sterrebeek (gemeente Zaventem).

Afb. 1. Locatiekaart van het plangebied.

¹ Van den Notelaer & Dolman 2018.

Afb. 2. Aanduiding van het uit te voeren archeologisch onderzoek op het plan van de bestaande toestand op het terrein

Het bureauonderzoek wees uit dat het plangebied zeker archeologisch potentieel bezit voor de prehistorische perioden vanaf het Midden-Paleolithicum, de Romeinse periode en vervolgens vanaf de 12de eeuw. De kwaliteit en de mate van bewaring is afhankelijk van de bewaringstoestand van de bodemstrata. Gezien het dikke loesspakket is een goede bewaringstoestand mogelijk. Hoewel het gebied op de bodemerosiekaart staat aangeduid als sterk erosiegevoelig, zijn tijdens het booronderzoek geen aanwijzingen gebleken voor grootschalige bodemverstoring.

De geplande werken laten behoud in situ niet toe. Veldkartering is niet mogelijk vanwege de slechte vondstzichtbaarheid. Verkennend of waarderend booronderzoek zal te weinig extra informatie opleveren om een beeld te kunnen vormen van de aanwezigheid van- en de aard van eventuele archeologische sporen. Een bijkomende inzameling van informatie door middel van Prospectie met ingreep in de bodem in de vorm van proefsleuven diende te worden uitgevoerd om de archeologische waarde van het plangebied te kunnen duiden. Gezien de werktechnische situatie werd besloten het proefsleuvenonderzoek in twee fasen uit te voeren. Omdat het proefsleuvenonderzoek kon aantonen dat de bodem geen archeologisch waardevolle relictten herbergt, kan dit deel van het plangebied zonder verder archeologisch onderzoek worden vrijgegeven.

2 Gemotiveerd advies

2.1 Volledigheid van het onderzoek

2.1.1 Bureauonderzoek & landschappelijk booronderzoek

Voor het plangebied zijn een bureauonderzoek en landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd. Het landschappelijk bodemonderzoek had als doel de intactheid van de bodem en de daarmee samenhangende archeologische potentie te bepalen.

Het bureauonderzoek heeft uitgewezen dat het plangebied gelegen is op Tertiaire afzettingen van de Formatie van Lede en de Formatie van Maldegem, respectievelijk bestaande uit lichtgrijs fijn zand en een afwisseling van fijn zand en klei. Deze afzettingen zijn gelegen op oudere afzettingen van de Formatie van Brussel die bestaan uit bleekgrijs fijn zand met kiezel en kalksteenbanken. Deze sedimenten zijn tijdens het Quartair afgedekt door siltige windafzettingen. Het landschappelijk bodemonderzoek bevestigde dat in deze leembodem een A_{ba}1 profiel is ontwikkeld met een textuur-B horizont. Door de hoogte van het plangebied (tussen 62 en 70 m TAW) gaat het hier om droge bodems met een grondwatertafel op 10 m diepte. Door de nabijheid van een aantal waterlopen zoals de Kleine Maalbeek en de combinatie met hoge, droge leembodems biedt dit gebied potentieel voor het aantrekken van bewoning in het verleden.

In de ruime omgeving (centrum van Zaventem, op de Tuytenberg en aan Voskapel) zijn er prehistorische vondsten gekend uit het Neolithicum. Voor wat betreft het plangebied is er evenzeer kans op het aantreffen van prehistorische vondsten. Sites vanaf het Midden-Paleolithicum kunnen in principe in het plangebied voorkomen vanaf het originele maaiveld. Gezien het dikke loesspakket is een goede bewaringstoestand mogelijk. Anderzijds staat het gebied aangeduid als sterk erosiegevoelig. Deze erosiekaarten geven doorgaans een veralgemeend beeld weer en de praktijk wijst uit dat dergelijke conclusies pas getrokken kunnen worden na veldonderzoek. De mate van erosie kan erg lokaal verschillen en kan dus ook een ander impact hebben op de resten die zich in de bodem bevinden. Archeologische resten kunnen aanwezig zijn in de vorm van vuursteen- en/of houtskoolconcentraties, organische resten kunnen ook aangetroffen worden maar gezien de ouderdom is de kans op een goede bewaring erg klein.

Resten vanaf het Neolithicum zullen zich manifesteren in de vorm van een cultuurlaag, een omgewerkte laag vanaf het maaiveld met daarin aardewerkscherven en houtskool. Organische resten en bot zullen door de relatief droge bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. Eventuele grondsporen (uitgezonderd diepe paalsporen, waterputten et cetera) zullen zich tot een halve meter in de natuurlijke ondergrond bevinden.

De Romeinse weg die de verbinding vormde tussen Leuven en Brussel, een afsplitsing van de weg die Keulen met Brugge verbond, liep ca. 200 m ten noorden van het plangebied. Op een perceel tussen de Zavelstraat en de Oude Keulsegweg vond men in 1959 een Romeinse muntschat daterend van 211 tot 253. In de 16de eeuw zou nabij de Kleine Beek in Zaventem een tumulus gevonden zijn als is de precieze locatie niet duidelijk. Bewoningsresten of losse vondsten zijn nabij het plangebied nog niet aangetroffen. Resten kunnen zich manifesteren als funderingsresten, grondsporen of als losse vondst en indien aanwezig zullen deze eerder in het noordelijke deel van het plangebied bevinden wat het dichtst bij de Romeinse weg lag. Voor de Vroege Middeleeuwen zijn de historische en archeologische bronnen stil. Woluwe zou langsheen de Romeinse weg in deze periode stilaan ontwikkeld zijn. In of nabij het plangebied zijn voor deze periode echter geen gegevens gekend. Vondsten kunnen zich, net als in de Romeinse periode, voordoen in de vorm van bewoningsresten (funderingen en grondsporen) of losse vondsten en zullen eerder in het noordelijke deel van het plangebied bevinden, dichterbij de Romeinse weg.

Gezien de bevolkingsgroei en het ontstaan van de omliggende (deel)gemeenten zal ook het landgebruik toegenomen zijn. Bewoning langsheen de wegen, maar ook bemesting (waar afval in verwerkt zat) voor de akkerbouw kunnen bijgevolg in het plangebied aangetroffen worden. Dit geldt ook voor de Nieuwe Tijd. Het voorhanden kaartmateriaal toont geen bewoning in het gebied maar dit betekent echter niet dat het niet aanwezig was.

Omdat het noordelijke deel van het plangebied op een licht plateau gelegen is en het gebied als erg erosiegevoelig wordt aangeduid is de kans dat archeologisch materiaal als colluvium naar lager gelegen delen is geërodeerd. De mate van deze erosie is uit het bureauonderzoek niet gekend. De originele bodems met grondsporen en andere archeologische resten kunnen zich nog steeds in de bodem bevinden. Dit werd door het landschappelijk bodemonderzoek ook bevestigd. De bewaarde Bt-horizont is intact en in één boring is een mogelijk archeologisch spoor aangeboord.

Het plangebied heeft dus zeker archeologisch potentieel voor de prehistorische perioden vanaf het Midden-Paleolithicum, de Romeinse periode en vervolgens vanaf de 12de eeuw. De kwaliteit en de mate van bewaring is afhankelijk van de bewaringstoestand van de bodemstrata. Gezien de intacte Bt-horizont en het aangeboorde spoor in één van de boringen bestaat de kans op de aanwezigheid van onverstoorde archeologische resten en/of sporen. Het Vlaams Erfgoed Centrum adviseert dan ook op het gebied verder te onderzoeken door middel van proefsleuven.

In de zones waar nog een intacte Bt-horizont aanwezig is (boringen 3-4; 10-12; 15; 22-34; 36-42; 44-47 en 48) zal een potentieel sporenniveau naar verwachting nog intact zijn. De Bt-horizont bestaat uit een enkele decimeters dik pakket, bestaande uit kleiige leem (Ae). Ten opzichte van het maaiveld bevindt de Bt-horizont zich dikwijls tussen ca. 40 en 80 cm –mv. Onder de ophogingen van het sportterrein is dit echter enkele decimeters tot meters dieper.

2.1.2 Proefsleuvenonderzoek

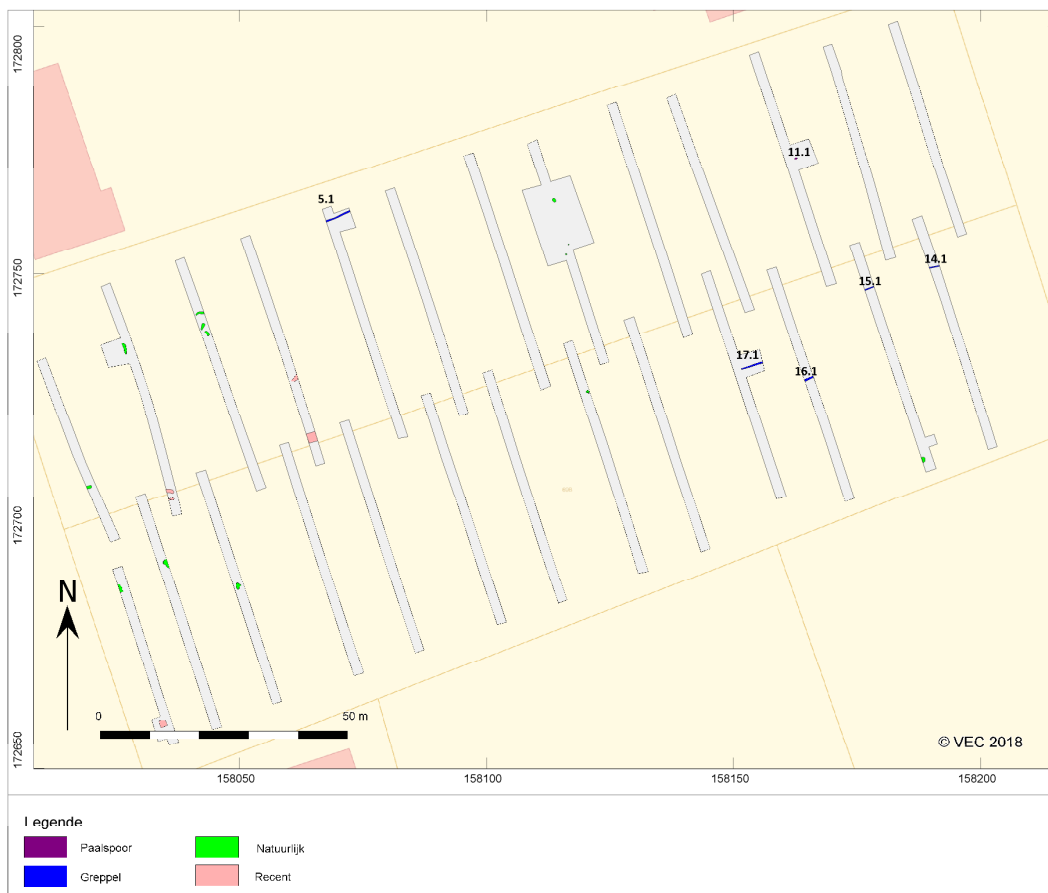
Omdat een deel van het plangebied bestaat uit een sportveld wat vandaag nog in gebruik door de BAS, werd er geopteerd om het proefsleuvenonderzoek in twee fasen uit te voeren. Eerst wordt het zuidelijke deel van het plangebied onderzocht, waarna het afronden van ieder onderzoek, het nieuwe sportveld aangelegd kan worden. Vervolgens kan het noordelijke deel van het plangebied onderzocht worden. Op deze manier worden de sportactiviteiten van de BAS niet onderbroken. Daarnaast kan het plangebied in dit scenario optimaler onderzocht worden.

In totaal worden er 48 noord-zuid georiënteerde proefsleuven gepland. Deze worden dwars op het reliëf geplaatst en zullen een afmeting hebben van maximaal 50 m bij 2 m. Er is voor een breedte van 2 m gekozen omdat uit onderzoekssimulaties blijkt dat het gebruik van brede sleuven (4 m) minder betrouwbare resultaten oplevert.²

In totaal beslaan de proefsleuven een oppervlakte van 4434 m², wat overeenkomt met 10 % van het plangebied waarvan de oppervlakte van de verstoorde zone en de verharding in het gebied buiten beschouwing is gelaten (afb. 3).

Tijdens fase 1 van het proefsleuvenonderzoek werden er geen noemenswaardige archeologische sporen aangetroffen. Het is mogelijk dat er ooit wel archeologische sporen op het terrein aanwezig waren, maar dat deze verdwenen zijn door erosie en/of landbouwactiviteiten.

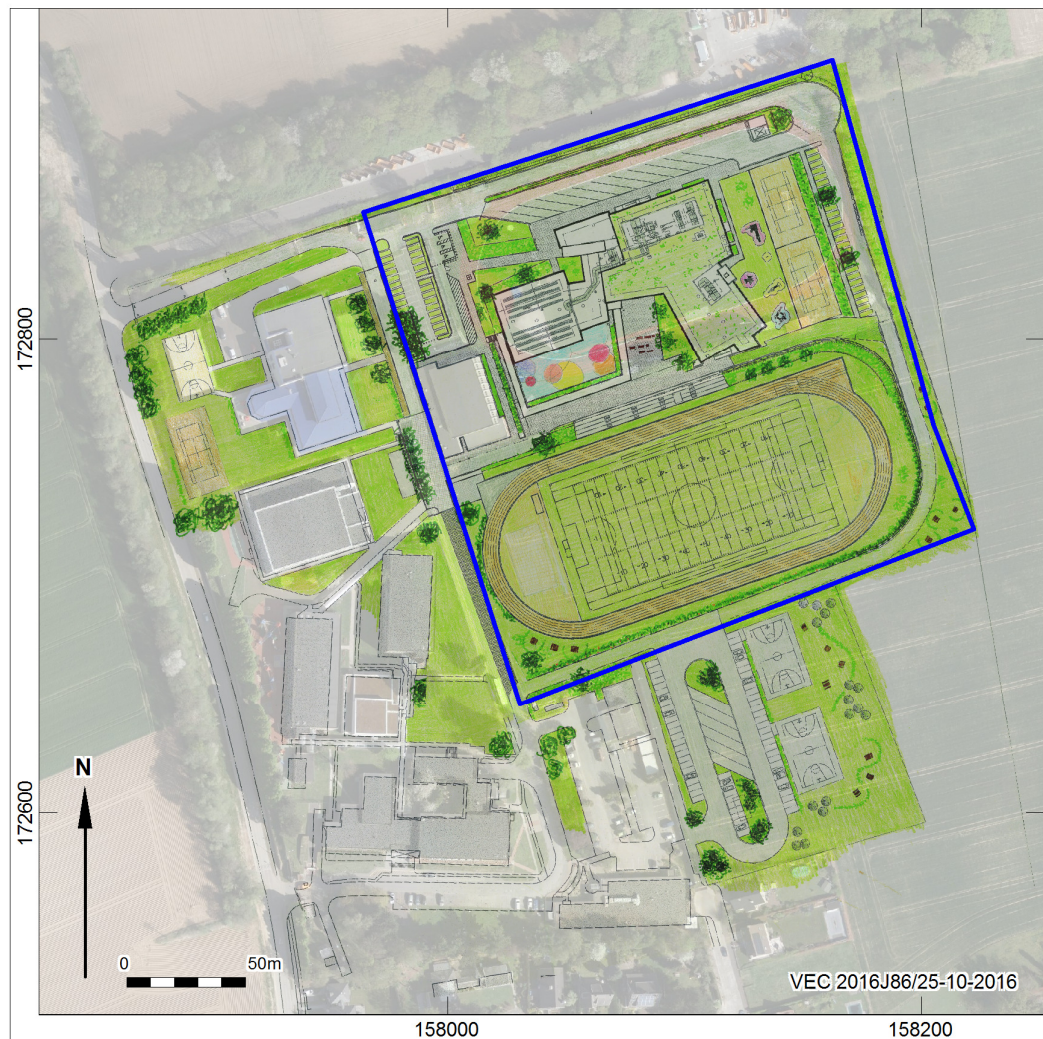
² Haneca, K., S. Debruyne, S. Vanhoutte & A. Ervynck, 2016: Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48, Brussel.

Afb. 3. Sporenkaart

3 Impactbepaling

Volgens de plannen moet de bodem tot een maximale diepte van 3,1 m onder het maaiveld worden ontgraven, ten behoeve van de nieuwe schoolgebouwen en de aanleg van nieuwe infrastructuur (o.a. parking, atletiekpiste en tennisveld) (afb. 4). Omdat het archeologische niveau zich op een diepte van maximaal 90cm-mv situeert, zal een in situ behoud van de archeologische relictien niet mogelijk zijn.

Afb. 4. Zicht op het toekomstige gebruik van het plangebied.

4 Bepaling van maatregelen

Het gevoerde onderzoek heeft aangetoond dat er zich in het onderzoeksgebied geen archeologische restanten bevinden. Derhalve adviseert het Vlaams Erfgoed centrum dat de zone van fase 1 kan worden vrijgegeven zonder verder onderzoek. Aangezien de mogelijkheid dat fase 2 van het plangebied archeologische resten bevat niet kan worden uitgesloten, zal er ook hier een proefsleuvenonderzoek dienen plaats te vinden om uitsluitsel te bieden over het archeologisch potentieel. Voor het uitvoeren van fase 2 is reeds een programma van maatregelen opgesteld tijdens het bureauonderzoek.³ Dit programma van maatregelen kan behouden blijven.

Ondanks het advies tot vrijgeven van het terrein, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht, conform artikel 5.4.1 van het Onroerendergoeddecreet. De civieltechnisch

³ Vermeersch & Huizer 2017

uitvoerder is verplicht eventuele toevalsvondsten binnen drie dagen na ontdekking te melden bij Onroerend Erfgoed.

Literatuur

Haneca, K., S. Debruyne, S. Vanhoutte & A. Eryvynck, 2016: *Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie* (Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48).

Van den Notelaer, D. & N. Dolman, 2018: *Sterrebeek, J.F. Kennedylaan 12:Nota proefsleuvenonderzoek* (VEC nota 362).

Vermeersch, J. & Huizer, J., 2017: *J.F. Kennedylaan, Sterrebeek (gemeente Zaventem): Programma van Maatregelen*.